

Vojne in bitke

Med Srbi in Turki

Seminarska naloga iz zgodovine
Gimnazija poljane

Avtor: /

Mentor: /

9.6.2013

Kazalo

Vojne in bitke Med Srbi in Turki.....	0
Uvod.....	2
Vzpon Srbije do Carstva.....	3
Začetki Osmanskega cesarstva.....	5
Prvo obdobje Turško-Srbskih vojn, 1354 - 1402.....	6
Drugo obdobje Turško-Srbskih vojn, 1413 - 1521.....	10
Viri.....	12

Uvod

Cilj te seminarske naloge je bil karseda dobro in obširno razložiti in opisati tako boje med Srbi in Turki, kakor tudi njihove vzroke in posledice. Vojne na Balkanu in osvajalski pohodi Osmanskih sultanov so bili med seboj izjemno povezani, zato sem poleg sami bitk med Srbi in Turki navedla tudi okoliščine, ki so do le-teh pripeljale.

Zgodovina Osmanskega imperija in Srbije je bogata, a krvava; ravno to ju obe dela zanimivi in privlačni. Balkan je v marsikaterem pogledu pridobil, ko so Turki prevzeli oblast in izgnali stare fevdalce, in težko si predstavljamo, kakšna bi bila pota zgodovine, če Turki ne bi nikdar pričeli vpadati.

Po drugi strani nam je Osmansko cesarstvo prineslo veliko uničenja in bolečin, pomešanih s krutimi in neusmiljenimi tradicijami. *Devşirme*, njihov letni obred jemanja krščanskih novorojencev, ki so jih nato vzgojili v najbolj strah vzbujajočo vojsko, Janičarje, je še zdaj plod grenkih spominov.

Ne glede na vse zgodovine in poti, ki jih je ubrala, ne moremo spremeniti. Najbolje, kar lahko storimo je, da si jo dodobra pogledamo in se naučimo kar največ od napak, ki so jih naši predniki storili v preteklosti, ter prevzamemo najboljše, kar so kdaj naredili.

Vzpon Srbije do Carstva

Prvi, ki je v tem procesu igral pomembno vlogo, je bil Stefan Uroš I, ki je po nemirnem obdobju začasno utrdil Srbijo. Kljub njegovemu trudu ga je njegov sin, kralj Stefan Dragutin (1276-1282) s pomočjo Madžarov vrgel s prestola in ga zasedel sam. A tudi njegova vladavina ni trajala dolgo, saj je zapadel v nemilost pri Srbskih *bojarjih*¹. Leta 1282 so ga odstavili in za carja imenovali njegovega mlajšega brata, Stefana Uroša II Milutina.

Milutin je bil sposobnejši od svojih dveh predhodnikov in je uspel obnoviti centralistično avtoriteto v Srbiji. Po svojem vzponu se je kmalu lotil tudi osvajanja Bizantinske Makedonije, kjer je pridobil veliko teritorija in ekonomsko ter ekspanzivno pomembno mesto Skopje. Do leta 1290 se je Srbska moč raztezala preko Donave na jugu in celo do bolgarskega severozahodne meje blizu Vidina. Shishman, *bolyar*² Vidina je bil zaradi Srbske premoči primoran priznati njihovo nadvlado in vazalski davek.

Zaradi različnih vzrokov je Milutin leta 1299 z Bizantinskim Cesarjem Andronikosom II Palaiologosom (1282-1328) podpisal mirovno pogodbo. Kljub pogodbi je Milutin obdržal veliko večino zavzetega ozemlja, za novo prestolnico pa je imenoval strateško ključno Skopje.

Po dveh desetletjih zmernih notranjih nemirov je Milutin umrl brez oporoke, zaradi česar se je razvnela nasledstvena vojna. Za prazni prestol so se zdaj potegovali Milutinov pankrt Stefan Dečanski, njegov zakonski sin Konstantin in njun bratranec Vladislav. Na koncu je zmagal Dečanski, ki se je povzpел na prestol in se imenoval za Stefana Uroša II Dečanskega (1321-1331).

¹ Srbski plemiški veleposestnik

² Bolgarski plemiški veleposestnik

Srbija si je na račun Bizantinskega imperija in njegovih državljanskih vojn le še utrdila svoj položaj moči na Balkanu; še več, s svojo podporo pretendentu na Bizantinski prestol je pridobila še nekaj ozemlja v Makedoniji. Poleg tega je državljanska vojna do neke mere oslabil tudi njihove sosede in rivale, Bolgarijo, ki je tudi sama trpela za razdrobljeno državo in primanjkljajem enotnega voditelja.

Ker so bila makedonska ozemlja v Trakiji zrno spora, sta bolgarski *bolyar* Mikhail in Andronikos III Palaiologos (1328-1341) skovala zavezništvo proti Srbom. Leta 1330 sta napadla Srbijo na dveh frontah, vendar se je Bizantinska vojska hitro umaknila, ko je Andronikos izvedel, da so Srbi zmleli Bolgare in smrtno ranili Mikhaila. Z zmago v bitki pri Kjustendilu je Srbija še bolj utrdila svoj položaj in obdržala svoja makedonska ozemlja, poleg tega pa še bolj oslabila tako Bizanc kakor Bolgarijo.

Po desetletju več ali manj uspešnega širjenja v Bizantinsko Makedonijo je prestol prevzel Dušan, potem ko je Dečanski zapravil naklonjenost srbskih *bojarjev*. Novi vladar, Stefan Uroš IV Dušan, je najprej sklenil mirovno pogodbo z bolgarskim carjem, Ivanom Aleksandürom. Tako si je zagotovil varnost na vzhodni meji, da je lahko nadaljeval osvajanje Makedonije. Kmalu je zavzel Ohrid in skorajda dosegel Thessaloniki (*Solun*) na jugu. Zaradi madžarske grožnje na severu je bil Dušan primoran zaustaviti osvajanja in podpisati mirovno pogodbo z Andronikosom, vendar je vseeno obdržal velik del osvojenega ozemlja.

Po Andronikosovi smrti leta 1341 je v Bizantinskem imperiju izbruhnila še ena državljansko-razredno-verska vojna, ki je raztrgano državo še dodatno slabila. Eden izmed pretendentov na prestol, Ivan Kantakouzenos, je 1342 Dušana zaprosil za pomoč, ki je s podporo svojih *bojarjev* sklenil zavezništvo. Dušan pa se je, na Kantakouzenosovo nesrečo, obračal po vetru, in ga je izdal v trenutku, ko se je pretendentova situacija izboljšala.

Kantakouzenos se je nato povezal z Osmanskim cesarstvom, s katerega pomočjo je zavzel velik del Trakije. To zavezništvo je imelo ključno vlogo v pričetku turških osvajanj, saj je pripeljalo velik del Osmanskih čet na Balkansko ozemlje.

Medtem ko so turki plenili po ozemlju Trakije in Bolgarije je Dušan skorajda brez bitk osvajal dalje. Do leta 1346 je imel pod svojim vplivom celotno Makedonijo z izjemo Thessalonikija, ki je še vedno ostajal pod Bizantinsko vladavino. Dušan, katerega ambicija je bila povsem izničiti Bizantinski imperij in pod svojim žezlom ustanoviti novo pravoslavno cesarstvo, se je proglasil za "Carja Srbov, Grkov, Bolgarov in Albancev" ter srbskega nadškofa povzdignil v patriarha s sedežem v Peču.

Po svojem kronanju je Dušan neusmiljeno nadaljeval s svojim osvajanjem Bizantinskega ozemlja; do konca je zavzel Epir ter Albanijo, širitev pa je zaključil z osvojitvijo Tesalije. Kljub nadaljnjim

poskusom, da bi zavzel Thessaloniki in celo Bizanc, Dušanu ni nikdar uspelo, saj so ga odbili ali mogočno zidovje obeh mest ali turške čete, ki jih je na pomoč poklical Kantakouzenos.

Ko je Dušan umrl leta 1355, ga je nasledil njegov sin Stefan Uroš V (1355-1371), vendar le-ta ni bil dovolj močan ali spreten, da bi veliko, raznoliko carstvo združil pod svojo vladavino. Tudi močnejši izmed *bojarjev* so se uprli novemu carju in tako razdrobili Srbijo na več manjših državic, ki so zvestobo novemu carju prisegale le še na papirju.

Začetki Osmanskega cesarstva

Da bi razumeli izvor in nrav konfliktov med Osmanskim cesarstvom in Srbi, se moramo podati nekaj desetletij nazaj pred prvo pravo bitko med le-temi.

Osmansko cesarstvo se je začelo z vplivnim Osman *gazijem*³ (Emir Osman I, 1281-1324), ki je združil zahodna nomadska turška plemena in v svojo malo državico na severozahodu Male Azije. Kljub razdrobljenosti teritorija Anatolije, ki je bilo pod vplivom večih različnih turških nomadskih plemen, je Osmanova državica rasla. Ker so Turki hlepeli po plenu in zadovoljitvi svojih verskih doktrin, ki so jim narekemale, naj bidejo Sveto vojno, se je pritok le-teh v Osmanovo državico skokovito povečal. Ker je bila njegova državica edina, ki je mejila na ozemlje nevernikov, proti katerim so se bili zapriseženi boriti, so se mu pridružila mnoga turška plemena. Osman je tako prvi pod svojo vladavino združil več različnih turških plemen, ki so svojo zvestobo prisegala njemu in ne več svojim plemenom.

Z Emirjem Osmanom I je bila ustanovljena mogočna dinastija Osmanov (*Osmanlı* ali *Otomanov*), kateri je pripadalo deset zaporednih in zelo uspešnih *sultanov*, ki so od Osmana I (1281-1324) do Sulejmana Veličastnega (1520-1566) ustrahovali in plenili po Južni in Jugozahodni Evropi.

Po Osmanovi smrti je njegovo vladavino nasledil njegov sin, Orhan *gazi*, ki je stremel k temu, da bi dokončno ustoličil vladavino Osmanov. To je uspešno dosegel leta 1326, z osvojitvijo Burse, ki je prej pripadala Bizantincem. Do leta 1354 je pod Osmansko vladavino dodal še preostanek bizantinskega ozemlja v Anatoliji, in tako povzdignil Osmansko državo nad vse ostale turške države.

³ Turški bojevnik, ki se bojuje v imenu Svete vojne (*gaza* po Turško, *jihad* po Arabsko)

Potem ko so leta 1354 s srečnim naključjem pridobili Galipoli, se je Osmanskemu imperiju odprla pot na Balkan in proti Bizancu. Najprej so močno poselili Galipoli in njegovo okolico, da bi utrdili položaj Turkov na tistem ozemlju, ter se šele nato lotili nadaljnjega osvajanja. Večina vzhodne Trakije je bila pod turško vladavino v roku enega desetletja, s čimer je Osmanski imperij učinkovito prekinil vezi med Bizancem in njegovimi preostalimi teritoriji v zahodni Trakiji in Grčiji, pa tudi z morebitnimi zavezniki proti Turškim osvajalcem.

Po Orhanovi smrti leta 1360 je prestol nasledil Murad I (1360-1389), ki je skoraj nemudoma zavzel Adrianopolis (*Edirne* ali *Odrin*), strateško, vojaško in administrativno najpomembnejše mesto Bizanca v Trakiji. Potem ko ga je preimenoval v Edirne je svojo prestolnico iz Burse preselil v novo osvojeno mesto in s tem še nadalje utrdil položaj Osmanskega imperija na Balkanu.

Temu je sledila širitev na sever in vzhod, kjer je Osmansko cesarstvo mejilo na Srbijo in Bolgarijo. Ne ena ne druga ni bila pripravljena na strnjene, utrjene vojaške sile Turkov, ki so pričeli prodirati na njihove teritorije. Poleg tega, da so bili turški vojaki povsem nova, nepričakovana vojska na Balkanu, je k njihovim hitrim, učinkovitim zmagam pripomogla tudi razdrobljenost in državljanske vojne znotraj držav samih. Politična in verska nesoglasja so Bolgarijo in Srbijo pustila ranljivi in šibki ter kot taki odprti Osmanskim osvajalcem.

Prvo obdobje Turško-Srbskih vojn, 1354 – 1402

Po razpadu Srbskega carstva na več manjših držav in provinc je Car Stefan Dušan V obdržal direktno moč le nad osrednjimi srbskimi ozemlji. Zahodno Makedonijo je imel Jovan Uglješa, kateri je vladal iz Seresa; na zahodu je bila Črna Gora (Zeta); osrednjo Srbijo si je Uroš V delil z mogočnim *bojarjem* Vukašinom Mrnjavčevićem, ki je vladal iz Prilepa.

Medtem je Murad I že zavzel večji del Trakije, kar ga je leta 1370 pripeljalo do prvega pravega stika z jugozahodom Srbije in jugom Bolgarije. Uglješa, kljub svoji moči, leta 1371 ni uspel skovati proti-Osmanskega zaveznitva s preostalimi *bojarji* in morebitnimi zavezniki; Bizanc, oslavljen in ranljiv, ni želel izzivati turške jeze; Bolgarija je bila zopet razdrobljena pod vladu Stratsimirja (1370-1396) in Carja Ivana Shishmana (1371-1393), izmed katerih si nobeden ni mogel privoščiti še ene odprte fronte, sploh pa ne s Turki. Od Srbov mu je bil na pomoč voljan priskočiti le Vukašin, ostali pa so bili preveč zapleteni v spore in manjše regionalne boje, da bi se hoteli pridružiti Uglješi in Urošu.

Tako so Uglješa, Vukašin in njegov sin Marko vodili svoje sile v zahodno Trakijo ter se tam Septembra leta 1371 spopadli s Turki. Bitka je znana kakor "Bitka pri Maritsi" ali "Bitka pri Černomnu (*Ormenio*). Uglješa je načrtoval nenaden napad na Osmansko glavno mesto, Edirne, vendar so ga Turki prehiteli in kljub veliko manjši vojski s pomočjo zasede in boljše taktike premagali Srbe. Osmansko vojsko na

eni strani sta vodila Evrenos *gazi* in Lala Şâhin Paşa, ter navkljub srbski premoči zmagala s skoraj zanemarljivimi izgubami; Srbi, po drugi strani, so bili zdesetkani. V bitki sta bila ubita tako Vukašin kakor Uglješa, od njune vojske pa ni ostalo skoraj nič. Vukašinov sin Marko, ki je bitko preživel, se je proglasil za novega srbskega kralja v Prilepu, vendar ni imel nobene prave moči.

Vdori so se nadaljevali do leta 1370, ko je bil Murad primoran obrniti svojo pozornost drugam, kar je Srbom in Bolgarom do leta 1380 dalo nekaj počitka. Med tem kratkim obdobjem brez vpadov je v

Srbiji nadzor prevzel Lazar Hrebeljanović (1371-1389), ki je pod svojim vodstvom zopet združil močnejše *bojarje* in zavzel nekaj izgubljenega ozemlja.

Po letu 1380 se je Murad zopet vrnil na Balkan ter izkoristil Bolgarske vojne z Vlaško, da je leta 1385 zavzel Sofijo, poslednjo bolgarsko postojanko južno od Balkanskega gorstva. S tem si je odprl pot do Niša, ki ga je osvojil leta 1386, in s tem uporniškega Lazarja v Srbiji zopet prisilil, da mu priseže vazalski davek, *haraç*.

Leta 1387 so dogodki v Anatoliji zopet odtegnili Murada, kar so Srbski in Bolgarski vazali skušali izkoristiti za to, da bi se odcepili. Lazar je sklenil koalicijo s Tvrdkom I Bošnjaškim in Vukom Brankovićem, vladarjem severne Makedonije in Kosova, da bi se skupaj uprli Osmanskemu odgovoru na nezvestobo.

Murad je napadel leta 1389, in sicer z največjo turško vojsko, kar jo je do tedaj videl Balkan; vanjo so bile vključene tudi čete njegovih balkanskih vazalov, med njimi tudi kralja Marka iz Prilepa. Dve vojski sta se srečali na Kosovskem polju Junija leta 1389.

Z vojaškega vidika je bila bitka neodločena, saj sta obe strani utrpeli hude izgube. Ubite sta bila tako Murad in Lazar, pomrle pa so tudi ogromne količine njunih vojakov. Razlika je bila v tem, da so Turki lahko poklicali vojaške rezerve iz Anatolije in tako zopet napolnili svoje vrste, Srbi pa so za napad zbrali vse svoje čete. Preživeli srbski in bošnjaški vojaki so se umaknili, Osmanska vojska pa je tako pridobila tudi Kosovsko polje. Po Muradovi smrti je prestol prevzel njegov sin, Bajezid I (1389-1402), ki je svoje čete nato umaknil v Trakijo.

Lazarja v Srbiji je nadomestil mladi in šibki Stefan Lazarević (1389-1427), ki je Bajezidu leta 1390 prisegel vazalski davek, Vuk Branković, po drugi strani, pa se ni vdal vse do leta 1392. Bajezid je nadaljeval z bliskovitim osvajanjem na Balkanu in si podjarmil večino albanskih in južnosrbskih *bojarjev*.

Drugo obdobje Turško-Srbskih vojn, 1413 – 1521

Po porazu in smrti Bajezida v bitki z mongolskim Timurjem pri Ankari leta 1402 je v Osmanskem cesarstvu zavladal interregnum. Za prestol so se potegovali Sulejman, Musa in Mehmed, Bajezidovi sinovi. Sledilo je desetletje državljanskih vojn, v času katerih so si balkanske države dodobra opomogle in se do neke mere otresle vezi do Osmanskega imperija.

V poslednjem boju med Muso in Mehmedom je slednji združil moči z Lazarevičem ter zavzel Sofijo in Niš. Sledilo je leto vojne, ki se je končalo z Musovo smrtjo in vzponom Mehmeda I (1413-1421) na prestol. Novi sultan je izgubljena in nova ozemlja pridobival bolj skozi spretno diplomacijo kakor z direktnimi spopadi; le-te je omejil le na občasne vpade na sosednja ozemlja. S temi vdori je zopet prevzel nadzor nad večino Albanije in prisilil bošnjaškega kralja Tvrdko II Tvrdkovića (1404-1409, 1421-1443) da mu je zopet prisegel zvestobo.

Mehmed se je bil bolj kot z osvajanjem prisiljen ukvarjati s problemi v domači Anatoliji, ki so se bili razvili še za časa Musove vladavine. Sultan je bil vendarle uspešen v odpravi težav, saj mu je uspelo še pravočasno odvrniti versko razdrobljenost, ki je grozila Turkom. Po njegovi smrti je ekspanzijo na Balkanu prevzel njegov naslednik, Murad II (1421-1451).

Od začetka vladavine do leta 1324 je izvedel neuspešno obleganje Bizanca, zavzel Thessaloniki in prisilil Madžarsko, Bizanc, Vlaško in Srbijo, da so mu prisegle zvestobo in vazalski davek. Lazarevič je umrl leta 1427 in zopet zapustil oslABLJENO državo z *bojarjem* Dvorjem Brankovičem (1427-1456) na čelu. Murad je Srbijo napadel takoj po Lazarevičevi smrti in Brankovičevem prevzemu prestola, ter zavzel ozemlja vse do Beograda, ki ga je pod nadzorom obdržal Sigismund Luksemburški (1387-1437).

Murad je od 1432 do 1437 nadaljeval z vdori na Madžarsko, Albansko, Grško in Morejsko⁴ ozemlje, vse dokler ni Sigismund leta 1437 umrl. Po njegovi smrti je sultan takoj zavzel veliko srbskega ozemlja, a obleganje Beograda je bilo še vedno neuspešno.

Potem ko je odpravil z upori turških plemen v Anatoliji je dokončno zavzel Albanijo in Epir, leta 1441 pa Joanino. Po tem so ga nemiri v Anatoliji zopet poklicali v Malo Azijo, in novi madžarski kralj, Władisław I Jagello (1440-1444) je pograbil priložnost za napad. Z generalom Jánosom Hunyadijem na čelu so Madžari leta 1441 in 1442 napadli Osmansko ozemlje in prodrli daleč vanj. Sledile so zahodne križarske vojne, ki so hotele pregnati Turke iz Evrope.

⁴ Morejska despotovina je bila del Bizantinskega cesarstva

Hunyadi in njegovi križarji so leta 1443 prešli Donavo in zavzeli Niš in prišli vse do Sofije. Zaradi vojne na obeh frontah je Murad leta 1444 podpisal premirje in priznal Srbsko neodvisnost pod Brankovićevo vladavino. Murad je kmalu zatem prestol odstopil svojemu sinu, Mehmedu II, katerega vladavina in nadzor nad vazali ni bila tako močna kakor očetova, kar je kralj Władisław takoj izkoristil za vnovično pobudo na križarski pohod.

Zaradi večih dejavnikov je bil pohod neuspešen in Osmanska vojska je nepripravljene križarje leta 1444 sprejela pri Varni. V sledeči bitki, ki jo je ponovno vodil Murad, je bil Władisław ubit, večina križarjev pa izničena. Po tem so se križarski pohodi in zahodna podpora nehali, preostanek Evrope pa je Balkan ter Bizantinsko cesarstvo prepustil Turkom na milost in nemilost. Branković v Srbiji in Vlad II Drakul v Romuniji sta oba prisegla zvestobo Muradu, ki je tako dokončno utrdil Osmansko premoč na Balkanu.

Hunyadi se je leta 1447 ponovno podal na pohod proti Osmanskemu cesarstvu, pridružila pa sta se mu albanski Skanderbeg in Voievod Vladislav II (1447-1456), Vlaški vojvoda. Oktobra 1448 je Murad Hunyadijevo vojsko prestregel na Kosovskem polju, kjer je po dveh dneh bitke zmel Hunyadijeve sile v prah, oslabil Madžarsko in prevzel vse ozemlje južno od Donave.

Po Muradovi smrti leta 1451 je na prestol zopet stopil njegov sin, Mehmed II (1451-1481), ki je v letu 1453 zavzel Konstantinopol. Po uspešnem obleganju se je Mehmed "Osvajalec" podal naprej na Balkan, da bi dokončno centraliziral Osmansko cesarstvo. Njegova prva tarča je bila Srbija.

Po dveh letih neusmiljenih vpadov in bitk je Mehmed zavzel večino južne Srbije, Branković pa mu je leta 1456 dovolil prehod prek srbskega ozemlja do Beograda, ki je bil še vedno v madžarskih rokah. Obleganje mu je preprečil Hunyadi, ki je Mehmeda prisilil k umiku. Branković je kmalu zatem umrl in v nasledstveni vojni, ki je izbruhnila, je sultan terjal Srbski prestol.

Terjatve ni mogel takoj izpolniti, saj se je Skanderbeg v Albaniji zopet upiral, probleme pa mu je povzročala tudi državljanska vojna v Morejski despotovini. v letih od 1458 do 1460 je Mehmed zavzel uporniška ozemlja v severni Grčiji, Atene in končno še celotno Morejsko despotovino, s čimer je Bizantinsko cesarstvo za vedno izbrisal z zemljevida.

Medtem ko je pometel z Bizancem na jugu, se je leta 1459 še poslednjič spopadel z ostankom Srbov pri trdnjavi Smederevo. Ko je le-ta padla, je Srbija kot država izginila in postala neločljiv del Osmanskega imperija.

Sultan Mehmed II Osvajalec

Viri

HUPCHICK, Dennis P. 2002. *The Balkans: From Constantinople to Communism*. Prva izdaja. USA : Library of Congress. ISBN 0-312-21736-6

MAZOWER, Mark. 2008. *Balkan: Od konca Bizanca do danes*. Prva izdaja. Ljubljana : Krtina. (Knjižna zbirka Krt ; 148). ISBN 978-961-260-009-9

VOJE, Ignacij. 2005. *Slovenica - Balcanica : Zgodovinske študije*. Prva izdaja. Ljubljana : Slovenska matica. (Razprave in eseji / Slovenska matica ; 55). ISBN 961-213-140-6

History of the Serbian–Turkish wars [online]. [Datum zadnjega popravljanja 31. maj. 2013; 17:07], [citirano 11.6.2013; 02:21]. Dostopno na spletnem naslovu:
< en.wikipedia.org/wiki/History_of_the_Serbian%E2%80%93Turkish_wars#Early_encounters >.